

maakte nummerstempels, al die 100 000 vellen het nummer te geven dat er op moest voorkomen, een en ander op grondslag van de cijfers omtrent de aantallen onderduikers die zich in de verschillende gemeenten bevonden. Daarna moest het transport naar de LO-districten geregeld worden. Ook hiervoor bezat de LO een eigen onder-organisatie die als 'het CDK' aangeduid werd, zulks (alweer) niet zonder humor en ook niet zonder grond, want 'naast het officieel bestaande distributie-apparaat had men', aldus een van de leiders van de Persoonsbewijzencentrale, de Amsterdamse student C. J. Rübzaam, 'een eigen illegaal distributie-apparaat'¹ – een apparaat, inderdaad, dat het gehele land bestreek.

Van die 100 000 nagemaakte en afgestempelde inlegvellen raakte door een misverstand tijdens het transport ongeveer een derde zoek. Men kon niettemin ruim zestigduizend onderduikers op tijd aan een nagemaakt inlegvel helpen. De noodzakelijke aanvulling aan echte inlegvellen kwam 'achterom' tot stand of werd 'gekraakt' door de Knokploegen. Pogingen van het Centraal Distributiekantoor (het 'echte') om in tal van distributiekringen de hoeveelheden gepresenteerde inlegvellen te verifiëren aan de hand van de cijfers der uitgereikte tweede distributiestamkaarten werden bekwaam vertraagd. Trouwens, van september '44 af was het CDK niet langer bij machte, controle, welke ook, uit te oefenen. Vergemakkelijkte zulks de taak der illegaliteit? Zeker – maar zij stond toen voor geheel andere moeilijkheden. Toen was haar probleem niet hoe zij er in slaagde om voor zichzelf en de onderduikers voldoende distributiebescheiden te bemachtigen maar voldoende voedsel. Hoe zij ook dat probleem wist op te lossen, hopen wij in deel 10 te beschrijven.

Persoonsbewijzen en andere identiteitspapieren

Toen wij in hoofdstuk 3 van ons vorige deel een aparte paragraaf wijdden aan de 'eerste falsificatie- en verzorgingsgroepen' (een logische combinatie: een groep die voor onderduikers zorgde, had voor hen nagemaakte papieren nodig), onderstreepten wij opnieuw het afschuwelijk perfecte karakter van het persoonsbewijs dat in '40 door J. L. Lentz, hoofd van de rijksinspectie van de bevolkingsregisters, ontworpen was. 'Het document', zo schreven wij (en het heeft zin, die beschrijving hier te herhalen),

¹ Getuige C. J. Rübzaam, *Enq.*, dl. VII c, p. 351.